

Museus de ciutat: innovació, educació i dret a participar en el patrimoni cultural de Barcelona

Mesura de Govern #8

Pla de Drets Culturals
de Barcelona

Ajuntament
de Barcelona

ÍNDEX

1. Presentació i context	2
2. Diagnosi	4
3. Missió	7
4. Objectius	9
5. Línies d'acció	12
6. Calendari i pressupost	23
7. Seguiment i avaluació	25
8. Agents articuladors municipals	28

1. PRESENTACIÓ I CONTEXT

Pla de drets culturals de Barcelona

El 30 d'abril de 2021 es va presentar el Pla de drets culturals de Barcelona com a marc conceptual, polític i estratègic per reconèixer i eixamplar els drets culturals a la ciutat. L'objectiu d'aquest pla és dissenyar polítiques públiques des de la perspectiva dels drets culturals i obrir el camí cap a un reconeixement d'aquests drets per al conjunt de la ciutadania de Barcelona.

Sota el títol de "Fem cultura", aquest pla desplega, a partir de nou mesures, una estratègia per situar els drets culturals com a drets fonamentals de primer ordre, reforçar la vida democràtica de la ciutat i incorporar el teixit cultural i el conjunt d'àrees municipals en el disseny i el desplegament de les polítiques culturals locals. Amb la voluntat d'aportar una mirada nova sobre els drets culturals i l'acció pública, el pla incorpora nous vincles entre l'acció cultural i àmbits estratègics com l'educació, la sostenibilitat, la ciència, el feminisme, la innovació i la tecnologia.

"Museus de ciutat: innovació, educació i dret a participar en el patrimoni cultural de Barcelona" és una d'aquestes nou mesures que inclou el Pla. Es tracta d'un recull de projectes i línies d'actuació que busquen reforçar el paper dels equipaments museístics i patrimonials com a agents clau en la defensa dels drets a la participació cultural, la difusió, el coneixement, la conservació, la memòria i la representació.

Actualment, els museus busquen una legitimació i un reconeixement social creixent que ha de venir donat pel desenvolupament de la missió dels equipaments en múltiples dimensions: la científica, la social, la cultural i l'econòmica. Això està comportant, els darrers anys, una veritable renovació de la funció dels museus i de la seva implicació amb la societat. Conservar, fer recerca i difondre, per descomptat, però també fer mediació, comunitat i construir ciutat.

Els museus de Barcelona, com a equipaments culturals especialitzats, ja posen de manifest en els seus programes i propostes trets que albiren aquesta transformació. El present document pretén consolidar i emfatitzar aquests canvis. Canvis que suposen una oportunitat per impulsar un model que connecti les relacions de proximitat amb la projecció internacional de les identitats de la ciutat: una ciutat diversa, multicultural, oberta, amb una superposició de tradició i innovació que li ha atorgat una personalitat pròpia que els museus i els espais patrimonials han de reflectir. Per tant, cal incentivar una relació més gran de proximitat, de participació, de creació i cocreació, però també més ambició internacional a l'hora de crear xarxes, aliances i projectes d'abast que connectin la ciutadania amb un món obert.

2. DIAGNOSI

Pla de drets culturals de Barcelona

Diagnosi

L'ecosistema del patrimoni cultural i els museus de Barcelona es compon de diverses tipologies d'infraestructures i de la intervenció activa de diferents agents:

Infraestructures:

- > Museus i col·leccions
- > Centres d'exposicions i centres d'interpretació
- > Espais d'interès arquitectònic i monuments visitables

Agents:

Públics

- > ICUB, Ajuntament de Barcelona
- > Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya
- > Diputació de Barcelona
- > Ministeri de Cultura

Privats

- > Fundacions
- > Església
- > Empreses

En aquest marc és important visualitzar els nodes relacionals que estableix l'Ajuntament de Barcelona amb altres equipaments patrimonials amb els quals es vincula a diferents nivells i intensitats. Segons això, s'identifiquen tres grups diferenciats:

- > 34% d'equipaments museístics de titularitat municipal
- > 15% d'equipaments consorciats o pertanyents a fundacions amb presència de l'Ajuntament de Barcelona
- > 51% d'equipaments museístics de titularitat privada o d'una altra administració

Segons l'**Enquesta participació i necessitats culturals de Barcelona 2019** realitzada per l'Observatori de Dades Culturals de l'Ajuntament de Barcelona, les sales d'exposicions i els museus es troben en el setè lloc en quant a lloc més important per a la vida cultural als barris, a molta distància dels dos primers (biblioteca i centre cívic, casal o ateneu).

D'altra banda, enguany s'han presentat els resultats de l'**Enquesta a museus de l'any 2021**. [1] Segons aquesta enquesta, després d'un any afectat plenament per la covid-19, els museus han anat recuperant part de les persones que els visiten. Tot i que les xifres de visites encara són lluny de les dades anteriors a la pandèmia, a finals del 2021 s'hi començaven a acostar. En el conjunt de l'any, però, el nombre de visitants és encara un 50% menys que l'any 2019. Algunes dades d'interès per aquesta mesura són que el públic local ha augmentat en termes absoluts i relatius: un terç dels visitants als museus de la ciutat són barcelonins, mentre que el 2019, abans de la pandèmia, el percentatge de barcelonins que visitaven els museus de la ciutat no arribava al 15%.

Tots els museus tenen un públic més femení que masculí, excepte el MUHBA i el Museu Marítim. I, en general, el perfil d'edat és més aviat jove, amb més de la meitat dels visitants per sota dels 40 anys.

← 1

Disponible en línia:

https://barcelonadadescultura.bcn.cat/wp-content/uploads/2022/05/1395_TOTAL_Informe.pdf

El més habitual és visitar els museus en parella o en solitari, amb una clara excepció: la seu del Fòrum del Museu de Ciències Naturals, que té un públic principalment familiar.

La majoria visita el museu per primera vegada. Només a la Virreina i al Born CCM els repetidors s'apropen al 50% i, en el cas del CCCB, són clarament majoria.

2 →

Disponible en línia:

<https://barcelonadadescultura.bcn.cat/wp-content/uploads/2019/07/DadesConeixementXarxaForumMuseus-1.pdf>

Pel que fa als públics escolars, també importants en aquesta mesura, el 2019 l'Observatori de Dades Culturals en col·laboració amb la Direcció de Memòria, Història i Patrimoni de l'ICUB va fer públic l'informe "**Dades + coneixement + xarxa: el combinat perfecte**". [2] Un estudi pilot per analitzar les reserves dels grups escolars del curs 2017-2018 no només dels museus, sinó també d'altres equipaments culturals de la ciutat (teatres, auditoris i biblioteques). L'element de connexió per fer aquesta anàlisi conjunta ha estat el codi de centre (el codi que atorga el Departament d'Educació de la Generalitat a tots els centres educatius, que aporta moltes dades rellevants per a l'anàlisi). És cabdal seguir avançant en aquesta anàlisi perquè un 70% de les visites de grups als centres culturals de la ciutat, majoritàriament museus, es corresponen a grups escolars.

Gràcies a aquesta mirada conjunta, s'està ampliant el coneixement que es tenia fins ara de quines són les escoles que visiten els equipaments culturals i amb quina intensitat, i quines les que no ho fan, entre moltes altres informacions d'interès.

Més enllà de les dades disponibles sobre la realitat patrimonial i museística de la ciutat, per a l'elaboració d'aquesta mesura de govern s'ha dut a terme un **procés participatiu amb persones expertes de diferents àmbits vinculats al patrimoni i la cultura**. S'han creat diferents espais de treball convocant diversos professionals vinculats a quatre branques diferents:

- > La digitalització i la tecnologia
- > La creació i la producció
- > La proximitat i l'acció comunitària
- > La cultura i l'educació

Al llarg del procés s'hi van realitzar un total de sis sessions de treball (sessions de contrast i *focus groups*), totes elles organitzades amb l'objectiu de compartir opinions, visions i experteses entre professionals garantint, d'aquesta manera, una participació activa i una mirada transversal.

3. Missió

Pla de drets culturals de Barcelona

Reforçar el paper dels equipaments museístics i patrimonials com a agents clau en la defensa del dret a l'accés i la participació cultural, la difusió, el coneixement, la conservació, la memòria i la representació.

4. OBJECTIUS

Pla de drets culturals de Barcelona

El paper dels grans equipaments museístics i patrimonials municipals en la conservació del patrimoni, la interpretació de la ciutat, la seva història natural, social, científica i artística és indiscutible i cal seguir consolidant-lo. Tanmateix, per tal d'aplicar la perspectiva dels drets culturals cal anar un pas més enllà, incorporant noves vies d'accés de la ciutadania, promovent accions de foment de la creació i les pràctiques culturals i generant noves governances que fomentin l'articulació comunitària i territorial.

En aquest sentit, els objectius que persegueix aquesta mesura de govern són els següents:

- > **Desenvolupar un pla d'impuls dels museus de Barcelona.** L'Institut de Cultura de Barcelona ha de ser l'òrgan promotor de l'impuls dels museus de la ciutat, i per això s'articulen diverses línies d'acció orientades, d'una banda, a promoure el patrimoni i la cultura a través de noves línies de difusió i mediació, i, de l'altra, a articular uns nous valors i bases conceptuals que vagin en consonància amb la realitat ecosocial.
- > **Facilitar plataformes que consolidin l'intercanvi de mirades i fomentin la participació i la creació col·lectiva, incloent-hi la recerca i l'experimentació cultural i artística.** Per fer efectives les polítiques culturals socials i participades es requereix la creació d'espais de diàleg on les persones puguin trobar-se, debatre, compartir i crear a partir de l'enriquiment col·lectiu i la innovació oberta. Per aquesta raó, aquest objectiu abasta totes les accions que afavoreixin la connectivitat i la creació de xarxa entre ciutadania, institucions i museus per afavorir la participació comunitària.
- > **Fer de l'educació un eix vertebrador de la programació i l'acció dels museus i el patrimoni cultural en general de la ciutat de Barcelona.** Una de les tasques clau dels equipaments museístics és assegurar la transmissió del coneixement, i un espai idoni per fer-ho és l'oferta educativa. Per poder assolir aquesta tasca, cal incidir i crear una proposta educativa no només en l'etapa de l'educació reglada, sinó integrant l'educació al llarg de la vida com a eix vertebrador de la funció d'aquests equipaments.

Aquesta tasca, però, va molt més enllà d'oferir un paquet tancat d'activitats predeterminades. Cal avançar tenint en compte la innovació educativa, la creació de vincles amb centres educatius, entitats i col·lectius que s'adaptin a les noves modalitats educatives, com ara les de treball per projectes.

- > **Incorporar nous models de creació i producció en què es faci efectiva la hibridació de disciplines, d'agents i de formats.** Part de la reformulació de la relació entre la ciutadania i la comunitat museística requereix una visió integral de la realitat actual. Aquesta transformació en la concepció significa desenvolupar nous models que afavoreixin la creació de productes culturals diversos, propers i transparents amb la ciutadania.

En aquest sentit, a través del replantejament d'estratègies i dels models de participació de la ciutadania, es proposen accions orientades a crear experiències participatives centrades en la cocreació d'iniciatives de caràcter local. Accions que promoguin la implicació de la ciutadania

en la realitat cultural i patrimonial de la ciutat, i que també impliquin els museus en la realitat de cada barri, a una escala més micro.

- > **Millorar i potenciar la rendibilitat científica a través del coneixement de les col·leccions i els béns patrimonials públics.** Una altra de les funcions essencials dels equipaments museístics és la recerca i la consegüent creació de contingut i coneixement a partir de les col·leccions i els béns patrimonials que conserven i preserven. Aquesta tasca no només representa una millora de la qualitat museística dels equipaments, sinó que ha d'implicar una obertura cap a la ciutadania en termes de coneixement obert i difusió. Dos elements que van estrictament associats a la contribució de la cultura i el patrimoni en el desenvolupament de ciutadania més crítica, reflexiva i coneixedora de la seva història.

Veure la recerca com una finalitat per obrir el coneixement a la ciutadania, i així assegurar que tothom pugui tenir-hi accés, passa per desenvolupar estratègies d'investigació vinculades a la realitat actual i l'aplicació d'un enfocament sociocultural que aportï valor a la recerca i la faci no només comprensible per la societat, sinó també útil i necessària.

- > **Millorar les condicions d'accés i l'impacte social dels museus i el patrimoni a la ciutat.** Apropar el relat dels museus i el patrimoni cultural de la ciutat a la societat per al seu gaudi, coneixement i per facilitar una interpretació diversa de la construcció cultural de la ciutat. El dret de qualsevol persona a participar de manera lliure en la vida cultural implica necessàriament un esforç per millorar les condicions d'accessibilitat (tant física com cognitiva) dels equipaments museístics de la ciutat de Barcelona. Els museus, com a principals actors culturals de la ciutat, treballaran per dur a terme la implementació d'un seguit de propostes centrades a democratitzar de manera efectiva la cultura.

Aquesta obertura dels equipaments, centrada en una visió comunitària de la tasca, afavoreix l'intercanvi de reflexions entre la ciutadania, implicarà la comunitat de manera transversal, ha de revertir en la millora del sentiment de pertinença i contribuirà a millorar l'índex de participació en les pràctiques culturals dels barris de la ciutat gràcies a l'exercici de transparència i proximitat.

5. Línies d'acció

Pla de drets culturals de Barcelona

5.1. Dret a un relat patrimonial coordinat

5.1.1. Patrimoni BCN en línia

Es consolidarà i ampliarà la presència digital dels museus de Barcelona a través de la creació d'una plataforma (Patrimoni BCN) que presentarà i promourà la informació i el contingut dels museus de manera clara, ordenada i conjunta per assegurar l'accés a la informació i la interacció per a tota la ciutadania.

Aquesta nova plataforma en línia facilitarà l'accés a la informació a la població interessada a rebre o consultar informació sobre els museus i equipaments patrimonials de la ciutat i, alhora, millorarà la presència en línia dels museus de Barcelona. Així mateix, la plataforma ha de permetre fer un pas més enllà de la digitalització dels fons i col·leccions, aportar informació rellevant i didàctica sobre el patrimoni des de diverses perspectives, coordinar les estratègies comunicatives dels museus i crear un espai en línia que permeti la participació activa de les persones usuàries, creant continguts i activitats exclusivament per a l'àmbit digital o híbrides.

Abans que s'acabi el mandat, es presentarà el projecte al conjunt de museus municipals per contrastar-lo i, seguidament, es farà públic el concurs per al disseny i la implementació de la plataforma que, en un primer moment, aglutinarà els museus municipals. Tanmateix, a mesura que s'avanci en la implementació i l'avaluació es preveu que aquesta plataforma incorpori també els museus consorciats de la ciutat amb participació de l'Ajuntament.

Tot i que es tracta d'una aposta per apropar l'oferta museística als veïns i veïnes de la ciutat, aquesta plataforma permetrà també millorar l'oferta turística dels museus.

5.1.2. Impulsar la creació d'una taula de coordinació dels museus de la ciutat

Per tal d'assegurar el diàleg i l'intercanvi de mirades i experteses entre museus de la ciutat, es proposa la creació d'una taula de coordinació que permeti implementar les mesures organitzatives, comunicatives i de programació de manera efectiva.

Aquesta taula de coordinació estarà formada per les direccions de museus de la ciutat i per responsables de l'Institut de Cultura de Barcelona, per garantir una visió global i operativa sobre la gestió i la governança dels equipaments, assegurar la presa de decisions consensuades i consolidar una visió sistèmica dels equipaments en matèria de gestió i governança que faciliti l'aplicació dels valors i les metodologies de treball.

La taula de coordinació ha de ser la formalització d'un espai que actualment ja existeix de manera informal i, que fins al moment, s'ha dedicat a treballar qüestions vinculades a projectes de col·laboració i de coordinació concrets, com la Nit dels Museus.

Una de les primeres tasques d'aquesta taula ha de ser el contrast de la proposta i el seguiment de la implementació de la plataforma Patrimoni BCN en línia.

5.1.3. Harmonització de les polítiques de col·leccions

Cal fer una revisió crítica de les polítiques de col·lecció dels museus i les col·leccions de gestió municipal amb la projecció final de definir una política de col·leccions global de l'Ajuntament de Barcelona.

El creixement de les col·leccions respon a la funció i missió dels centres museístics i, per tant, a la seva capacitat d'explicar i construir els relats. La reflexió sobre les polítiques de col·lecció excedeixen l'àmbit dels mateixos museus i s'han d'afrontar des d'una perspectiva àmplia en la qual es tinguin en compte els diferents agents i institucions implicats en aquesta tasca. La seva reflexió i actualització és un requeriment que cal fer per renovar la posició dels centres museístics en relació amb la societat.

En aquest sentit, tots els museus municipals confeccionaran, validaran i publicaran un document que expliqui la seva política de col·leccions. Aquest document ha d'establir les normes bàsiques d'actuació que guien el desenvolupament, l'ús i la conservació de la col·lecció d'acord amb els estàndards professionals.

La revisió de les polítiques de col·leccions ha de complir amb els criteris següents:

- > Filosofia compartida. S'han de facilitar espais perquè totes les col·leccions patrimonials d'interès artístic, històric i cultural de titularitat municipal comparteixin un mateix esperit i es guïïn per uns mateixos principis, d'acord amb els estàndards internacionals i la legislació vigent.
- > Singularitat. Alhora, cada museu municipal ha de preservar la seva singularitat/identitat mitjançant l'especificitat de les seves col·leccions. Cada museu municipal custodia una part del patrimoni artístic, històric i cultural de la ciutat, i té un paper en la preservació i millora de les col·leccions.
- > Selecció. La selecció és la clau a l'hora de plantejar l'increment de les col·leccions. Tot ingrés d'un objecte en les col·leccions del museu comporta una responsabilitat, un compromís envers la seva conservació, documentació i estudi.
- > Coordinació. Les polítiques de col·leccions han de ser conseqüents amb les línies de treball i de desenvolupament amb el context museístic que emana del Pla de museus 2030.

5.2. Dret a la participació, la creació i la recerca als museus

5.2.1. Inici del disseny del programa Àgora Museus

El futur programa Àgora Museus ha d'esdevenir un espai permanent de participació, consulta i intercanvi on la ciutadania pugui accedir per fer-hi diferents propostes de programació (educació, divulgació, creació, etcètera) i articular projectes i estratègies vinculades al context territorial de cada museu.

La voluntat de dissenyar un programa d'aquestes característiques respon a la necessitat d'oferir a la ciutadania un espai obert de cultura i intercanvi de coneixement basat en la proximitat, de fomentar la participació ciutadana en la creació i enriquiment de la vida cultural de la ciutat i dels barris, escoltar de manera activa a la ciutadania, i dotar d'espais de diàleg els museus per ampliar les mirades i els discursos.

Tot i que ja estan en funcionament alguns projectes que responen a aquesta filosofia, com el consell d'infants del Museu de Ciències o les iniciatives amb les diferents comunitats del Museu Etnològic i de Cultures del Món, dissenyar el programa Àgora Museus requereix un treball intens d'anàlisi de les necessitats de la ciutadania i de les possibilitats dels centres museístics per integrar aquestes noves metodologies i eines en la seva activitat regular. Per aquest motiu, es cre-

arà un grup de treball específic per concretar i articular les bases estratègiques i d'acció d'aquest futur espai d'escolta i intercanvi.

5.2.2. Incorporació de serveis de mediació als museus municipals

La mediació cultural sorgeix com a resposta a la necessitat dels equipaments i centres culturals, també dels museus, de promoure noves vies de comunicació amb les persones visitants i de posar al seu abast els continguts desplegats, reconeixent les diferents formes de visitar, fer i experimentar que es poden trobar en un mateix espai o en relació amb un mateix contingut.

Tot i que no hi ha una definició tancada sobre què és la mediació cultural, en el cas dels museus es pot afirmar que la mediació va un pas més enllà dels serveis educatius, en tant que cerca noves estratègies de relació amb els públics vinculant el seu paper i les activitats que facin no només amb els continguts dels fons, les exposicions i les col·leccions, sinó també amb objectius i inquietuds del context social i cultural del museu.

A tot Europa és cada vegada més habitual trobar serveis de mediació integrats en els organigrames dels museus i centres culturals. Tanmateix, actualment els museus municipals de la ciutat no disposen d'aquest servei ni tampoc de perfils formats en aquest tipus de funció.

Prenent com a referència les línies de treball ja iniciades per alguns museus de la ciutat, com el Born Centre de Cultura i Memòria o d'altres, es posaran en funcionament dos serveis de mediació cultural com a prova pilot a dos dels museus municipals de la ciutat, el Museu Etnològic i de Cultures del Món i al Museu de Ciències Naturals de Barcelona, com a prova pilot per avaluar l'impacte i detectar possibles reptes abans d'avançar en la implementació d'un servei de mediació al conjunt de la xarxa de museus municipals.

5.2.3. Consolidar i ampliar el programa Creació i Museus

Creació i Museus és un programa de maridatges entre centres culturals de diferents naturaleses i voluntats. Els museus posen a disposició de les fàbriques de creació els seus fons, col·leccions i espais mateixos. Les fàbriques de creació posen la creativitat artística, que esdevé un instrument per a la renovació de les mirades vers el patrimoni, la història i la memòria, i facilita un apropament des d'una dimensió diferent que se suma al coneixement dels objectes dels museus i de les vivències que ens poden aportar.

La condició indispensable del programa Creació i Museus és el treball conjunt i compartit entre les dues parts, en què cadascuna aporta la seva especificitat i coneixement. És, per tant, fonamental la complicitat de les dues parts en els relats i els continguts que es veuen a les creacions resultants.

L'objectiu d'aquesta línia d'acció és consolidar i ampliar aquests vincles entre les fàbriques de creació i altres espais de creació i els museus de la ciutat per continuar creant propostes conjuntes de manera continuada amb impacte social i cultural.

5.2.4. Els museus dins el sistema de residències

Actualment s'està treballant per articular un sistema municipal de residències de creació que permeti unes condicions de treball millors per a les persones creadores i, alhora, que obri més portes a la mobilitat internacional. [3]

← 3

El sistema de residències municipals es descriu a la línia d'acció 5.1.3. de la mesura de govern "Cultura de base i sectors culturals: dret a la creació, l'experimentació, la recerca i la producció cultural". Disponible en línia: <https://www.barcelona.cat/aqui-es-fa-cultura/sites/default/files/2021-11/Mesura%232.pdf>

La creació del sistema de residències municipal serà un procés de llarg recorregut que anirà creixent i incorporarà nous agents, espais i recursos en els propers anys. En el moment actual, però, el sistema inicia el seu camí a través de dos programes concrets:

- > Beques Residència: el nou programa de beques Barcelona Crea inclourà, a partir del 2023, la selecció d'un projecte de cada categoria que, a més de rebre l'import de la beca, participarà en un programa de residències d'alguna de les fàbriques de creació de la ciutat.
- > Habitatges per a artistes, creadors i creadores: amb una ampliació que permetrà arribar a vint habitatges durant aquest mandat.

Els museus de la ciutat han d'exercir un paper central en aquest nou sistema de residències i també s'han d'oferir com a espais perquè artistes i creadors/ores hi desenvolupin residències artístiques.

5.2.5. Pla de millora del coneixement de les col·leccions

Els equipaments museístics i patrimonials de la ciutat desenvolupen una tasca important de recerca i investigació del fons i el patrimoni que conserven, aquesta línia d'acció busca la generació de coneixement i poder-lo traduir a través d'un llenguatge discursiu comprensible, proper i divulgatiu a la societat. En aquest sentit, optimitzar el coneixement de les col·leccions municipals és una funció prioritària.

El Pla de millora del coneixement de les col·leccions (2018-2025) té com a objectiu la posada al dia del coneixement concret de tots els béns de patrimoni que componen les col·leccions dels museus patrimonials. Superar l'estadi de les estimacions per passar a les dades precises. Aquest coneixement precís i exhaustiu dels inventaris dels museus és un requeriment fonamental per al desenvolupament de manera plena de la tasca investigadora i de generació del coneixement de la qual són responsables els museus. D'altra banda, és un deure vers la societat en tant que es garanteix l'accés obert a les persones i les institucions que ho requereixin.

El Pla consisteix en la contractació d'equips d'especialistes en diferents disciplines (conservació, restauració, documentalistes...) que s'integren en les dinàmiques de treball dels centres museístics i reforcen la seva feina per inventariar i catalogar les col·leccions.

Els museus implicats en aquest projecte són: Museu Marès, Museu del Disseny, Museu Etnològic i de Cultures del Món, Monestir de Pedralbes, Museu d'Història de Barcelona i Museu de la Música.

Al llarg de l'any 2021, els equips contractats, amb un total de 15 persones especialistes, ha treballat en la informatització de les dades d'inventari de 21.842 registres, a més de portar a terme les actuacions prèvies de conservació preventiva, fotografiat, presa de mides, i etiquetatge, que sumen un total de 99.587 accions.

Completar el Pla en els propers anys és un objectiu prioritari per assolir una situació d'excel·lència pel que fa al coneixement de les col·leccions i la seva projecció pública.

5.2.6. Centre de Col·leccions dels Museus de Barcelona (espai de reserva compartida)

Els magatzems dels centres museístics de la ciutat són deficitaris, tant per allotjar la totalitat de les col·leccions com per satisfer un creixement ajustat a les previsions d'increment de les mateixes col·leccions. Igualment, els serveis tècnics associats a la conservació preventiva requereixen unes condicions d'espais i equipament que no en tots els casos s'assoleixen.

Disposar d'un espai o d'equipament mancomanat ha d'aportar les millores indispensables en les condicions de conservació de les col·leccions tant pel que fa a l'espai com a les possibilitats de creixement. En aquest sentit, el nou CCMB generaria noves oportunitats.

La centralització d'espais i serveis ha de permetre una economia d'escala pel que fa a la dotació i l'equipament tècnic dels espais.

Un equipament d'aquestes característiques facilita la interacció de coneixement entre les diverses disciplines relacionades amb les col·leccions i la generació de creuament de coneixement, de coneixement transversal entre professionals de diversos centres i especialitats. Facilitaria la creació d'un *hub* i centre d'estudis de col·leccions d'àmbit de Barcelona i internacional gràcies a la centralització, que no només serà física sinó també virtual i interactiva per mitjà de bases de dades amb els mateixos criteris d'ordre i estructuració. Suposaria, a més, l'economia d'espais, recursos i temps en el manteniment, la conservació, la visualització i els estudis dels objectes deguda també a l'estructuració i a la centralització.

El coneixement generat al CCMB arribarà a la ciutadania i no sols als investigadors i treballadors dels museus, mitjançant l'organitzat amb dispositius de fàcil visualització, programació d'activitats públiques adreçades al millor coneixement de les tasques específiques de la conservació del patrimoni.

Per aquest motiu s'ha fet un estudi funcional amb els requeriments tècnics i espacials, d'acord amb el qual s'ha elaborat un primer document que recull l'arquitectura, les primeres reflexions sobre les possibles tipologies d'edificis, l'estudi de casos en actiu i possibles emplaçaments a l'àrea metropolitana de Barcelona.

5.2.7. Avaluació de les polítiques de preus dels museus municipals

L'Institut de Cultura de Barcelona va dur a terme l'any 2021 un estudi per analitzar la viabilitat i les externalitats positives d'una possible gratuïtat total dels museus municipals. Aquesta anàlisi es va fer amb l'objectiu de millorar les condicions d'accés als museus per part de la ciutadania.

El resultat de l'estudi va determinar que la gratuïtat total no tindria un impacte directe i destacable per garantir que més veïns i veïnes de la ciutat visitessin i fessin ús de l'oferta dels museus i espais patrimonials de la ciutat. Les conclusions de la investigació van apuntar com a mecanisme més eficient per millorar-hi l'accés la revisió dels sistemes de bonificacions.

Prenent aquest estudi com a referència, es treballarà en una avaluació de les polítiques de preus i bonificacions que actualment tenen els museus municipals amb l'objectiu últim de potenciar l'accés tant en nombre com en diversitat de públic i participants.

5.3. Dret a museus amb compromís educador

5.3.1. Creació de la Taula Educació i Museus

L'any 2022 s'ha creat la Taula Educació i Museus com un grup de treball format per personal de museus de titularitat municipal (direcció i personal de l'equip educatiu), personal docent de primària i secundària d'alguns centres educatius de la ciutat i representants del Consorci d'Educació de Barcelona i l'IMEB. La finalitat d'aquesta taula és esdevenir un espai d'interacció, reflexió i cocreació permanent i consolidat entre ecosistemes educatius i equipaments culturals i patrimonials de Barcelona.

4 →

La Plataforma d'Activitats Escolars (PAE) ofereix de manera unificada l'oferta d'activitats que al llarg de l'any ofereixen els equipaments culturals de la ciutat al sistema educatiu, tant de manera gratuïta com mitjançant reserves i pagament.

La Taula ha començat a treballar per acordar les estratègies educatives que els museus han d'impulsar per ajustar-se a les metodologies educatives de les escoles. Tanmateix, aquesta línia d'acció ha de permetre consolidar aquest espai de treball i ampliar-lo, en primer lloc, incorporant també els museus consorciats i privats de la ciutat i, alhora, incrementant el nombre i la diversitat de professionals i personal docent que hi participa. Aquesta taula treballarà de manera coordinada amb el Consell d'Innovació Pedagògica, que depèn des de l'any 2022 de l'Institut de Cultura de Barcelona i que gestiona i impulsa la Plataforma d'Activitats Escolars (PAE). [4]

La consolidació de la Taula ha de permetre impulsar noves modalitats d'ofertes educatives centrades en el treball per projectes o reptes o l'aprenentatge servei. Així mateix, també es promourà la participació del teixit associatiu de la ciutat en les activitats educatives dels museus per establir lligams més estables entre comunitat i museu.

5.3.2. Dissenyar programes de col·laboració regular entre museus i centres educatius

El programa "Patrimonia'm" és un exemple de programa desenvolupat a partir d'una col·laboració regular i allargada en el temps entre els museus i els centres educatius. En funcionament des del 2019, "Patrimonia'm" està adreçat a l'alumnat del cicle superior de primària i el primer cicle d'ESO i consisteix que sigui el mateix alumnat el que esdevingui patrimoniador/a de les col·leccions o els espais patrimonials concrets de la ciutat. El projecte es va dur a terme durant el curs, dins l'horari lectiu, amb l'acompanyament constant del personal del museu. El museu proporciona assessorament, facilita documentació i proposa visites i itineraris adequats a la temàtica i les línies de treball desenvolupades per l'escola.

Un altre exemple d'aquest tipus de programa és el que es començarà a treballar aquest curs 2022-2023, un programa pilot d'acollida temporal als centres educatius públics (escoles d'educació primària i secundària) d'obres del fons d'art contemporani de la ciutat, creades per artistes en actiu a Barcelona. El programa inclourà la instal·lació i l'exposició de les obres als centres educatius i, també, el desenvolupament d'un programa públic amb la participació activa dels creadors i creadores i de la comunitat educativa de cada escola o institut participant. La posada en marxa d'aquest programa incrementarà la visibilitat dels centres educatius com a centres culturals i les seves connexions amb el sistema cultural de proximitat i de ciutat, involucrant les institucions i entitats artístiques en el seu desenvolupament.

La Taula Educació i Museu serà un dels espais des d'on es podrà treballar en el disseny de nous programes que, com aquests dos, permeten un vincle estret i continuat entre els museus i els centres educatius de la ciutat.

5.3.3. Foment del paper dels museus en l'educació al llarg de la vida

Quan es tracta l'activitat educativa dels museus sovint es tendeix a centrar-se massa específicament en l'oferta per a infants i joves que cursen l'educació obligatòria. Tanmateix, cal avançar en la relació dels museus amb altres agents educatius (universitats, centres de formació professional, entitats d'educació en el lleure, escoles de dansa i música, etcètera), socials (associacions culturals, socials, veïnals, entitats del tercer sector, etcètera) i artístics.

En aquest sentit, cal identificar els agents i repensar els programes i activitats educatives tenint en compte els diferents perfils, inquietuds i interessos de les entitats socioeducatives no només de l'àrea de proximitat dels equipaments i entitats i fer-ho extensiu al barris més allunyats dels museus i espais patrimonials. El festival Barcelona Dibuixa, organitzat per l'ICUB i el Museu Picasso, és un exemple de com crear espais educatius i de relació amb diferents col·lectius més enllà dels escolars. El festival ja suma deu edicions i és una iniciativa cultural de caràcter lúdic i oberta a tothom que té com a objectiu potenciar l'acostament al món de l'art i de la cultura a través de l'experiència de dibuixar.

5.4. Dret a un sistema museístic de qualitat

5.4.1. Nous sistemes d'anàlisi d'usos dels museus municipals

Cal consolidar un model d'administració propera, transparent i eficient a través de models d'avaluació quantitativa i qualitativa als museus locals que assegurin la millora continuada i adaptada a la realitat social. En aquest sentit, l'Observatori de Dades Culturals de l'Institut de Cultura fa temps que treballa en sistemes d'indicadors i metodologies de recollida de dades per dotar els museus i el conjunt de l'Ajuntament de dades i informació rellevant sobre l'impacte dels espais museístics en el conjunt de la ciutat.

Actualment, s'estan desenvolupant diferents línies de treball centrades en els grups escolars que visiten o fan activitats als museus municipals. Gràcies a l'ús dels codis que cada centre educatiu té assignats pel Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, s'han pogut identificar les diferents interaccions que els centres educatius fan amb els museus: quantes i quines escoles visiten cada equipament, d'on provenen o a quins nivells educatius corresponen cada grup, són algunes de les preguntes a les quals aquest sistema pot donar resposta. Amb aquesta informació sistematitzada es poden analitzar les àrees d'influència dels museus (de quins barris venen), la fidelització dels centres (si repeteixen) i altres qüestions específiques.

Paral·lelament, també s'està treballant en la monitorització setmanal dels visitants dels museus, l'ampliació de l'abast de l'Enquesta dels museus i centres d'exposicions fins a 20 centres per conèixer el perfil dels museus de la ciutat, i el seguiment de l'estudi de la política de preus.

←

<https://barcelonadadescultura.bcn.cat/dadesactuals-museus/>

Amb aquesta línia es garanteix continuar avançant en la implementació d'aquest sistema de recollida i anàlisi del públic escolar, però també seguir treballant per trobar altres models de recollida d'informació adaptats a altres perfils de persones usuàries i assistents.

5.4.2. Pla d'inversions per als equipaments museístics i patrimonials municipals

Actualment està aprovat un pla d'inversions fins a l'any 2024 que inclou tota una

sèrie de recursos destinats a millorar els equipaments museístics i patrimonials municipals.

La planificació de les inversions és l'eina que ha de permetre estipular la freqüència, la quantitat i l'import de les inversions en els equipaments museístics i patrimonials basant-se en criteris com ara necessitat, urgència, idoneïtat, etcètera. El pla d'inversions aprovat supera els 30 milions d'euros repartits en diverses actuacions de millora, remodelació, reformes i reordenació de diversos museus i espais patrimonials municipals: el Museu Martorell, la Casa Padellàs (MUHBA), el Museu Frederic Marès, el Castell de Montjuïc, el Reial Monestir de Santa Maria de Pedralbes, la Fabra i Coats, la Vila Joana, el Museu Verdaguer (MUHBA), les Cases Barates del Bon Pastor (MUHBA), el Museu del Disseny i el Museu etnològic i de Cultures del Món.

5.4.3. Consolidació i ampliació de la metodologia dels plans per incorporar la perspectiva de gènere als museus municipals

Línia d'acció recollida a la mesura de govern "Cultura feminista: dret a una cultura diversa i equitativa", presentada el març del 2022.

Des del 2020, la Direcció de Memòria, Història i Patrimoni de l'ICUB, en col·laboració amb la Direcció de Serveis de Gènere i Polítiques del Temps, està impulsant i acompanyant el procés d'elaboració d'un pla estratègic per incorporar la perspectiva de gènere a cadascun dels museus i centres patrimonials municipals.

L'any 2020 es van elaborar els plans del Museu de Ciències Naturals de Barcelona, el Museu del Disseny, el Museu de la Música, el Monestir de Pedralbes, l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona i el Castell de Montjuïc, i l'any 2021 es continua amb la resta.

L'elaboració d'aquests plans interpel·la tot l'equip dels centres, perquè analitza i afecta tots els àmbits (direcció, gestió de col·leccions, difusió i programes públics, contractació, i funcionament dels serveis interns). Després de fer un diagnòstic juntament amb els equips dels centres, es planteja un pla d'acció a partir de quatre blocs (activitat programada i públic; relat i rols; gestió, i comunicació, senyalització i espais).

Aquesta és la primera vegada que es fa un treball de diagnòstic i una planificació estratègica per incloure la perspectiva de gènere de forma coordinada en tot un àmbit de la política cultural de la ciutat. A més, la voluntat no és donar entitat a cada pla, sinó integrar-los orgànicament en els plans directors de cada centre.

5.4.4. Clàusules socials als museus municipals

Adaptació de la línia d'acció 5.2.2. recollida a la mesura de govern "Cultura de base i sectors culturals: dret a la creació, l'experimentació, la recerca i la producció cultural", presentada el novembre del 2021.

L'any 2016 l'Ajuntament de Barcelona va fer pública la *Guia de contractació pública social*. Aquest document té la voluntat d'incorporar objectius de justícia social, sostenibilitat ambiental i codi ètic al conjunt de la compra pública municipal. L'Ajuntament i el conjunt d'empreses i entitats amb participació majoritària que componen el grup municipal han d'aplicar el contingut de la guia, amb les adequacions corresponents en funció del règim jurídic de contractació i l'àmbit d'actuació i competencial.

Les mesures concretes de contractació pública social es poden incloure en diferents moments del cicle contractual: es poden articular com a condicions especials d'execució, és a dir, com a obligacions contractuals que l'òrgan de contractació ja predetermina abans que es presentin les ofertes, en el plec de clàusules administratives o en el plec de condicions; o també es poden articular com a criteris d'adjudicació, és a dir, una invitació a les empreses licitadores perquè les adoptin en l'execució del contracte, però sense que tinguin obligatorietat.

La guia ja preveu que en cada contracte municipal s'han d'estudiar les mesures socials d'aplicació en funció de les característiques de l'objecte contractual.

En el cas dels contractes de serveis, que són els que majoritàriament es donen en l'àmbit cultural i, concretament a les externalitzacions de serveis que es donen als museus i als espais patrimonials municipals, hi ha una sèrie de qüestions recollides a la guia que haurien d'estar presents en tots els contractes de l'Ajuntament:

- > Qüestions vinculades a retribucions, convenis i assignació correcta de categories professionals i tipologia de contractes. En aquest sentit, cal tenir molt en compte que les bones condicions laborals i el reconeixement professional de les persones que treballen determinen la qualitat del servei que s'ofereix. Quan una empresa o entitat assumeix un contracte de serveis està assumint una funció pública i, per tant, és essencial garantir que aquest servei públic sigui de la màxima qualitat.
- > Així doncs, en cada plec de clàusules caldrà assegurar-se que les categories i les condicions laborals són les adequades per al tipus de treball que s'hi associa.
- > Qüestions vinculades a indicadors del balanç social en el conjunt de les empreses. En el cas dels contractes de gestió d'equipaments cal apostar per garantir que les empreses licitadores compleixin amb uns mínims socials. En aquest sentit, poder valorar qüestions de solvència vinculades, per exemple, a la relació entre el salari més alt i el més baix dins de l'empresa licitadora pot ser una manera d'aconseguir que empreses més horitzontals i que formen part de l'economia social i solidària tinguin més oportunitats per accedir a aquest tipus de contractes.
- > Qüestions vinculades al pes del preu en la licitació. Tot i que s'ha tendit a evitar que la selecció de la millor oferta es fonamenti en el preu més baix, encara cal avançar més per garantir que el preu sigui menys determinant. Sempre que no es traspassi el pressupost assignat per a cada contracte, elements com la qualitat, els indicadors socials, l'arrelament amb el territori i el sector cultural, la multiculturalitat, etcètera, a més de propostes organitzatives innovadores i que tendeixin a l'horitzontalitat, han de passar a tenir un pes superior en els sistemes de valoració.
- > Qüestions vinculades a l'economia social. No es pot limitar qui es presenta a un concurs públic perquè va contra la lliure concurrència, però, tal com diu la guia, "es pot establir com a condició d'execució contractual la subcontractació de part o de parts específiques de l'objecte contractual, que s'han de concretar en el plec, amb empreses d'economia social".

Així doncs, desenvolupar un marc de clàusules socials per a l'activitat cultural requereix un treball en profunditat que permeti aterrar totes aquestes recomanacions. Per això es crearà un **grup de treball** format per personal municipal i professionals externs amb l'objectiu d'establir una sèrie de clàusules socials adaptades als diferents tipus de serveis i activitats culturals que l'Institut de Cultura contracta.

6. Calendari i pressupost

Pla de drets culturals de Barcelona

Aquest pressupost preveu un pla de desplegament des d'abans de la publicació de la mesura fins a l'any 2023.

Acció	Calendari
Patrimoni BCN en línia	2023
Impulsar la creació d'una taula de coordinació dels museus de la Ciutat	2023
Harmonització de les polítiques de col·leccions	2023
Inici del disseny del programa Àgora Museus	2023
Realització del projecte pilot sobre mediació	2023
Consolidar i ampliar el programa de Creació i Museus	1er semestre 2023
Els museus dins del sistema de residències artístiques	2023
Pla de millora del coneixement de les col·leccions	2023-2025
Centre de col·leccions dels museus de Barcelona, espai de reserva compartida. Cerca de possibles emplaçaments	2023
Avaluació de les polítiques de preus dels museus municipals	2023
Creació de la Taula d'Educació i Museus	darrer trimestre 2022
Disseny de programes de col·laboració regular entre museus i centres educatius	2022-2023
Foment del paper dels museus en l'educació al llarg de la vida	2022
Nous sistemes d'anàlisi d'usos dels museus municipals	2023
Pla d'inversions pels equipaments museístics municipals	2022-2024
Consolidació i ampliació de la metodologia dels plans per incorporar la perspectiva de gènere als museus municipals	2022
Clàusules socials als museus municipals	2023
Pressupost	
Despesa corrent	455.000 €
Inversió	24.411.766 €
TOTAL MESURA 8	24.866.766 €

7. Seguiment i avaluació

Pla de drets culturals de Barcelona

Seguiment

A mesura que es desenvolupin les línies d'acció d'aquesta mesura, s'anirà definint quins indicadors seran els més adients per fer-ne el seguiment. Tanmateix, a continuació s'apunten algunes de les fonts d'informació de què es disposarà i també les que caldrà crear per fer el seguiment de la implantació i l'avaluació dels resultats.

- > **Patrimoni BCN en línia**
Presentació del projecte al conjunt de museus municipals i publicació del concurs per al disseny i la implementació de la plataforma.
- > **Taula de coordinació dels museus de la ciutat.**
Constitució de la Taula i definició dels objectius operatius.
- > **Harmonització de les polítiques de col·leccions dels museus municipals.**
Validació i publicació dels documents explicatius de les polítiques de col·leccions de cadascun dels museus municipals.
- > **Inici del disseny del programa Àgora Museus.**
Grup de treball per a l'anàlisi de les necessitats de la ciutadania i de les possibilitats dels centres museístics d'integrar les metodologies i eines per a la participació ciutadana.
- > **Incorporació de serveis de mediació als museus municipals.**
Posada en funcionament de dos serveis de mediació cultural com a prova pilot a dos museus municipals de la ciutat: el Museu Etnològic i de Cultures del Món i el Museu de Ciències Naturals de Barcelona.
- > **Consolidar i ampliar el programa de Creació i Museus.**
Consolidar relacions de llarga durada entre fàbriques i muses per a la millora del treball conjunt i afavorir la continuïtat de les creacions una vegada presentades.
- > **Els museus dins del sistema de residències.**
Definició del marc de col·laboració entre artistes i museus per tal d'oferir els museus com a espais on es desenvolupin residències artístiques.
- > **Pla de millora del coneixement de les col·leccions.**
Acabar el pla en el període 2023-2025
- > **Centre de Col·leccions dels Museus de Barcelona.**
Estudi de possibles ubicacions i elaboració d'un projecte estratègic.
- > **Avaluació de les polítiques de preus dels museus municipals.**
Anàlisi i revisió de les actuals bonificacions i exempcions, i noves vies de comunicació i difusió d'aquestes.
- > **Creació de la Taula Educació i Museus.**
Consolidació del treball de la Taula d'Educació i Museus per a l'impuls de noves modalitats d'ofertes educatives centrades en el treball per projectes entre centres educatius i museus.

- > **Dissenyar programes de col·laboració regular entre museus i centres educatius.**
A partir de la Taula d'Educació i Museus i de la participació de professionals docents i dels equips educatius dels museus.

- > **Foment del paper dels museus en l'educació al llarg de la vida.**
Consolidar l'expansió de programes com el Barcelona Dibuixa per tot el territori de la ciutat, creant una xarxa de centres capçalera de zones de la ciutat.

- > **Nous sistemes d'anàlisi d'usos dels museus municipals.**
Concreció de nous models de recollida i explotació de dades per a l'obtenció d'indicadors de l'activitat de diferents perfils d'usuàries i assistents.

- > **Pla d'inversions pels equipaments museístics i patrimonials municipals.**
Execució de les inversions previstes.

- > **Consolidació i ampliació de la metodologia dels plans per incorporar la perspectiva de gènere als museus municipals.**
Definir un pla de seguiment de les accions previstes en el pla de gènere dels Museus Municipals i accions per a la seva difusió.

- > **Clàusules socials als museus municipals.**
Creació d'un grup de treball format per personal municipal i professionals externs per establir una sèrie de clàusules socials adaptades als diferents tipus de serveis i activitats que contracten els Museus de l'Institut de Cultura.

Pla de drets culturals de Barcelona

8. Agents articuladors municipals

Les accions són impulsades per la Direcció de Memòria, Història i Patrimoni de l'Institut de Cultura, i la xarxa de museus i centres patrimonials de la ciutat, tant els propis com els consorciats i les fundacions, amb la col·laboració de la Regidoria de Memòria Democràtica.

www.dretsculturals.barcelona